

Vergaderjaar 1989–1990 Nr. 20*

16 813 (R 1165)

Herziening van het militair tuchtrecht (Wet militair tuchtrecht) (R 1165)

Wijziging van het Wetboek van Militair Strafrecht in verband met de herziening van het militair tuchtrecht en ter afschaffing van de doodstraf

Wijziging van het Wetboek van Strafrecht, de Dienstplichtwet, de Wet gewetensbezwaren militaire dienst, de Militaire Ambtenarenwet 1931, het Besluit Buitengewoon Strafrecht, de Wet van 10 juli 1947 (Stb. H 233) en de Wet Oorlogsstrafrecht in verband met de herziening van het militair straf- en tuchtrecht en ter afschaffing van de doodstraf

VOORLOPIG VERSLAG VAN DE VASTE COMMISSIES VOOR DEFENSIE EN VOOR JUSTITIE¹

Vastgesteld 3 oktober 1989

* De vorige stukken zijn verschenen onder de nrs. 177, 177a en 177b van vergaderjaar 1988–1989.

Het voorbereidend onderzoek gaf aanleiding tot het formuleren van de volgende opmerkingen en vragen.

De leden van de fractie van het **C.D.A.** waren van mening dat erkend kan worden dat het huidige militaire tuchtrecht in zekere opzichten wordt gekenmerkt door een «gedateerd karakter». Zij achtten herijking dan ook gerechtvaardigd.

De vraag is echter gewettigd in hoeverre de zucht tot verandering wellicht een te sterke voedingsbodem heeft gevonden in de vermaatschappelijkingsdenktrant van de eind zestiger en zeventiger jaren. i.c. in hoeverre het toch niet te ontkennen bijzonder karakter van de krijgsmacht – zowel in oorlogstijd als in vreedstijd – in een te diffuus daglicht wordt gesteld.

Een en ander komt naar de mening van de aan het woord zijnde leden nogal manifest tot uitdrukking in de (te) rigoureuze scheiding van straf- en tuchtrecht. Aan die bezwaren wordt enigszins doch in te beperkte mate tegemoet gekomen door het gestelde in artikel 79 (oorspronkelijk 77a).

In concreto hadden de aan het woord zijnde leden bovendien moeite c.q. bleven zij na de parlementaire behandeling in de Tweede Kamer moeite hebben met de volgende aspecten:

a. Het beroep (WMT art. 81)

De huidige beroepprocedure (beklag op de naast hogere commandant van de strafoplegger – de zgn. beklagmeerdere – en vervolgens beroep

¹ Samenstelling:

Defensie:

Maris (CDA), Pröpper (CDA), Schouten (CDA), De Rijk (PvdA), Smeets-Janssen (PvdA), Uijen (PvdA), Van der Werff (VVD) (voorzitter), Van Graafeiland (VVD), Tiesinga-Autsema (D66), Barendregt (SGP), De Gaay Fortman (PPR), Vogt (PSP), Schuurman (RPF), Mw. Bolding (CPN), Van der Jagt (GPV).

Justitie:

Wagemakers (CDA) (voorzitter), Glasz (CDA), Fleers (CDA), Mstik-Sonneveldt (PvdA), Mw. J. H. B. van der Meer (PvdA), Van Veldhuizen (PvdA), Heijne Makkreel (VVD), Talsma (VVD), Glastra van Loon (D66), Barendregt (SGP), De Gaay Fortman (PPR), Vogt (PSP), Schuurman (RPF), Mw. Bolding (CPN), Van der Jagt (GPV).

op de rechter (– het H.M.G. –) vervangen door een rechtstreeks en éénmalig beroep op de rechter (Militaire Kamer van de Arrondissementsrechtbank te Arnhem).

In de wijze van zien van de aan het woord zijnde leden wordt de naast hogere commandant van de compagnies-, batterij- of eskadronscommandant i.c. de bataljonscommandant ten onrechte buiten spel geplaatst. Te vanzelfsprekend wordt er van uitgegaan dat door deze wijze van werken de rechtsbescherming van de militair wordt versterkt.

Bovendien wordt elders in het recht een zgn. getrapte beroepsgang met eerst een interne bezwaarschriftenprocedure geïmplementeerd c.q. wenselijk geacht. De aan het woord zijnde leden vreesden dat meer militairen met de strafrechter in aanraking komen.

b. De strafbevoegdheid van de hogere commandant (W.M.T. art. 50)

De hogere commandant mag ingevolge artikel 50 een straf schorsen, teniet doen of verminderen, doch niet verzwaren. Dat laatste mag hij thans ingevolge artikel 50 W.K. wel. Genoemd artikel dient ter bescherming van het algemeen belang inzake ook een rechtvaardige tuchthandhaving. In dat kader past een ingrijpen door de hogere commandant óók voor wat betreft strafverzwaring.

De door de regering voorgestane oplossing, te weten het beroep van de hogere commandant op de rechter tegen een zijns inziens door een ondercommandant opgelegde te lage straf, doet gekunsteld aan en lijkt een meer theoretische dan praktische oplossing.

c. De commandant en de behandeling van strafbare feiten

Anders dan in de vigerende wet, hebben de minister van Defensie, de bevelhebbers en andere militaire autoriteiten (bijv. de commanderende officier) geen bemoeienis meer met de behandeling van strafbare feiten. Dat wil zeggen dat er geen rechtstreekse «banden» meer bestaan met het Openbaar Ministerie.

De aan het woord zijnde leden vreesden voor een vervreemdend effect én mede dientengevolge praktische problemen.

d. (Krijgstuchtelijke) straffen (W.M.T. artikel 41)

Door de aan het woord zijnde leden werden de mogelijkheden als te beperkt ervaren. Met name zou van de beperking van de bewegingsvrijheid (uitgaansverbod) een ruimere toepassing tot de mogelijkheden moeten behoren.

De leden van de C.D.A.-fractie zouden gaarne een andere beschouwing van de regering over bovenstaande aspecten ontvangen.

De leden van de fractie van de **P.v.d.A.** stelden de volgende vragen.

Met betrekking tot artikel 79

Op grond van schending van welk(e) artikel(en) van de WMT dient een commandant desbetreffende beschuldiging uit te reiken (met vermelding van het artikel) indien die commandant terzake van een gedraging – die tevens de schending van een gedragsregel uit de Wet militair tuchtrecht inhoudt – oordeelt dat die gedraging een van de strafbare feiten oplevert als omschreven in de artikelen 267, aanhef en onder 1° en 2°, 300 eerste lid, 310, 311 aanhef en onder 4° en 5°, 321 of 350 van het Wetboek van Strafrecht en er binnen zeven dagen na de op grond van artikel 78 gedane aangifte daarvan bij de opsporingsambtenaar geen proces-verbaal terzake wordt opgemaakt (onder welk artikel van de WMT valt de geschonden gedragsregel in zijn relatie met de vermelde artikelen van het Wetboek van Strafrecht?)

Met betrekking tot artikel 78

Welke zijn de consequenties voor de beschuldigde indien zijn commandant van oordeel is dat een hem ter kennis gekomen gedraging geen strafbaar feit betreft maar wel een schending van de Wet militair tuchtrecht, doch er door die gedraging in feite wel een strafbaar feit is

begaan, en die commandant vervolgens terzake een beschuldiging uitreikt en de zaak verder behandelt, leidend tot een uitspraak met strafoplegging binnen het betreffend tuchtproces? Wordt die commandant gecorrigeerd en – zo ja – middels welke procedure? Wat mag worden verwacht als de beschuldigde in beroep gaat tegen zijn straf? (alsnog het opmaken van een proces-verbaal?)

Met betrekking tot artikel 48

Kan er per strafoplegging een uitgaansverbod worden opgelegd voor de duur van meer dan vier aaneengesloten dagen? Kan het uitgaansverbod alleen worden opgelegd indien de militair de gedragsregel van artikel 7 of van artikel 15 heeft geschonden of is opleggen van uitgaansverbod ook mogelijk bij schending van andere artikelen? Zo dat laatste het geval mocht zijn, wat is dan de maximale duur daarvan in aaneengesloten dagen?

Met betrekking tot artikel 90

Kan nader worden ingegaan op wat er, in het verband van behandeling en afdoening van het beroep, precies bedoeld wordt met het gestelde in het eerste lid van artikel 90, tweede volzin, luidende: «Artikel 65, tweede lid, is van overeenkomstige toepassing met dien verstande dat het verzoek tenminste drie dagen voor de behandeling dient te zijn binnengekomen». Wie is degene die aan dat verzoek voldoet? Is dat de commandant-strafoplegger of is dat de voorzitter van betreffende militaire kamer? Welke zijn de beperkende bepalingen die aan de voldoening van dat verzoek zijn verbonden?

De leden van de fractie van de **V.V.D.** stelden de vraag in hoeverre de scheiding tussen strafrecht en tuchtrecht, voor zover die meebrengt dat tegen een onder enige strafbepaling vallend feit niet meer tuchtrechtelijk kan worden opgetreden (daargelaten dat de aanvankelijk voorgenomen strikte scheiding in bepaalde gevallen is genuanceerd) recht doet aan de belangen van de handhaving van de orde en tucht in de militaire maatschappij. Is voor lichte delicten een snelle krijgstuchtelijke afdoening niet te verkiezen boven de strafrechtelijke afhandeling, die van nature veel meer tijd kost zodat een inbreuk op de orde die tevens onder een strafbepaling valt in het algemeen geruime tijd zonder sanctie zal blijven? Verdient het voorts geen erkenning dat delicten van een zo lichte aard dat deze bij de strafrechtelijke afhandeling voor sepot in aanmerking komen, binnen het militaire bedrijf wel degelijk een zo ernstige inbreuk op de orde kunnen vormen dat tuchtrechtelijk optreden aangewezen is?

Deze leden merkten voorts op dat G. L. Lindner in zijn in 1985 verschenen dissertatie (onder meer) enkele beschouwingen wijdt aan de verenigbaarheid van krijgstuchtelijke straffen die de bewegingsvrijheid van de gestrafte beperken met de artikelen 5 en 6 EVRM. Hij komt tot de conclusie dat de voorgestelde straf van uitgaansverbod, hoewel naar Nederlandse begrippen als vrijheidsbeneming te kwalificeren, vermoedelijk niet in strijd is met het verdrag. Is deze conclusie thans in het licht van recente ontwikkelingen – onder andere met betrekking tot de vreemdelingenwet – nog te handhaven?

De aan het woord zijnde leden hadden geconstateerd dat bij deze herziening artikel 62 WVMS in hoofdzaken onaangetast is gebleven, met onder andere als consequenties dat de zgn. totaalweigeraar die aan de oproep voldoet doch niet aan de inlijving meewerkt nog steeds als militair gekwalificeerd moet worden en daardoor ook een militair delict pleegt. Zij wilden wederom de vraag aan de orde stellen of het niet een juistere systematiek zou zijn de weigering tot het militaire apparaat toe te treden dan ook buiten dat militaire apparaat af te handelen. Zij brachten in herinnering dat zij deze vraag eerder aan de orde hadden gesteld,

onder meer bij de behandeling van het hoofdstuk Justitie van de Rijksbegroting 1983 (zie VV-I en MvA-I, zitting 1982-1983 nrs. 135 en 135a, vragen 45 en 46, alsmede Handelingen I, zelfde zitting, p. 658 lk en p. 674 lk/mk). Heeft het bij die gelegenheid aangekondigde overleg reeds tot iets geleid?

Van de wetsvoorstellen die de herziening van het militair straf- en tuchtrecht beogen, hadden de leden van de fractie van **D66** met grote belangstelling kennis genomen. Het nieuwe recht is ten opzichte van het bestaande onmiskenbaar vereenvoudigd en daardoor duidelijker en gemakkelijker te hanteren. Er zijn minder vage delictomschrijvingen, de strafbevoegdheid is gelocaliseerd en de scheiding tussen straf- en tuchtrecht beoogt het schemergebied van de oneigenlijke krijgstuchtelijke vergrijpen op te lossen. Daarnaast maakt deze wetgeving een groot deel van de her en der verspreide regelingen overbodig. Belangrijk achten deze leden ook de bijdrage die de onderhavige wetsvoorstellen leveren aan de vermaatschappelijking en humanisering van de krijgsmacht. Zonder de bijzondere status van de militair geweld aan te doen, is het voor de aan het woord zijnde leden evident dat algemene humanitaire normen voor burgers en militairen gelijk moeten gelden. Het afschaffen van de doodstraf – al is dit hier een technische doorvertaling van een grondwetswijziging – past daarbij. De vermaatschappelijking van de krijgsmacht gaat gestaag voort. De beperking van de werking van het tuchtrecht naar tijd en plaats is er een voorbeeld van.

En naar hun oordeel terecht. Tuchtrecht is er voor de interne orde. Als de militair naar huis gaat, is hij of zij weer gewoon burger, naar de mening van de aan het woord zijnde leden ook voor het strafrecht.

Ten faveure van de onderhavige voorstellen kan tenslotte nog worden opgemerkt, dat zij de rechtsgelijkheid en rechtszekerheid bevorderen. Bijvoorbeeld doordat bij tuchtrechtelijke strafoplegging de bewijsmiddelen moeten worden genoemd, en dat men daarvan in beroep kan gaan bij de rechter. In het huidige recht is de overtuiging van de commandant voldoende. In beklagzaken wordt deze vaak «automatisch» gedekt door een meerdere. In dit verband is ook de nadere definiëring van het dienstbevel essentieel. In de praktijk gebeurt het immers wel, dat met behulp van een dienstbevel een «informele straf» wordt opgelegd. Maar naar de mening van de regering is de belangrijkste bijdrage aan de rechtsgelijkheid en rechtszekerheid de scheiding tussen strafbare feiten enerzijds en tuchtrechtelijke vergrijpen anderzijds.

De aan het woord zijnde leden hadden met gemengde gevoelens over de scherpe scheiding tussen gedragsregels die strafrechtelijk en regels die tuchtrechtelijk dienen te worden gehandhaafd, met in het verlengde daarvan de strikte competentiescheiding tussen straf- en tuchtrechter. Het is het meest omstreden punt van de onderhavige voorstellen. Het verontruste deze leden, dat – ook na de wijzigingen die tijdens de behandeling in de Tweede Kamer op dit punt zijn aangebracht – vooraanstaande juristen, mensen uit de militaire rechtspraak, hun bezwaren tegen deze scherpe scheiding recht overeind houden en het belang onderstrepen van gedegen onderzoek naar de gevolgen die de nieuwe wetgeving zal hebben op de afdoening van militaire strafzaken. De aan het woord zijnde leden waren gevoelig voor een dergelijk verzoek.

Deze leden wilden bij deze gelegenheid nog de volgende vragen aan de bewindsliedden voorleggen.

Tijdens de behandeling van deze wetsvoorstellen in de Tweede Kamer kondigde de minister van Defensie aan, dat hij nog dit jaar (en vervolgens halfjaarlijks) over het tuchtrecht aan de hand van het geautomatiseerde systeem zou rapporteren. Is de aangekondigde eerste rapportage al voor het parlement beschikbaar?

Heeft het overleg met het departement van Financiën ertoe geleid, dat gevolg kan worden gegeven aan de suggestie van de zijde van de V.V.D.

in de Tweede Kamer om de geïnde tuchtrechtelijke boetes te storten in de militaire sociale fondsen?

De aan het woord zijnde leden bleven wat moeite houden met de figuur, dat een commandant tegen een onder hem gestelde in beroep moet gaan bij een militaire rechter. Kan de minister het belang daarvan nog eens zetten naast het gevaar van verstoring van de goede verhoudingen? Wanneer en waar zal het beklag wegens een vermeende krenkende of onbillijke handeling in het administratief recht worden geregeld?

Kan de door de minister van Defensie toegezegde handleiding voor commandanten ter verduidelijking van de regels van het formele en het materiële tuchtrecht al aan het parlement worden toegezonden?

Zijn er al cijfers over 1988 beschikbaar met betrekking tot het aantal gevallen van ongeoorloofde afwezigheid en desertie?

Wanneer komt de memorie van antwoord inzake de positie van totaal-weigeraars?

De voorzitter van de vaste commissie voor Defensie,
Van der Werff

De voorzitter van de vaste commissie voor Justitie,
Wagemakers

De griffier voor het verslag,
Dijkstra-Liesveld